

BANDIRMA TİCARET ODASI

BULGARİSTAN ÜLKE RAPORU

2018

İÇİNDEKİLER

1.BULGARİSTAN HAKKINDA GENEL BİLGİ

- 1.1 Bulgaristan'ın Kısa Tarihçesi
- 1.2 Coğrafi Konum ve Nüfus
- 1.3 Çalışma ve İşgücü
- 1.4 Eğitim
- 1.5 Sosyal Güvenlik

2.BULGARİSTAN EKONOMİSİ

- 2.1 Bulgaristan'da İş Yapma Ortamı

3.BULGARİSTAN'IN DIŞ TİCARETİ

4.BULGARİSTAN'IN TÜRKİYE İLE TİCARİ İLİŞKİLERİ

- 4.1 Bulgaristan'daki Büyük Türk Yatırımları
- 4.2 Bulgaristan'a Yatırım Yapmayı Etkileyen Olumlu ve Olumsuz Unsurlar
- 4.3 Bulgaristan – Türkiye Dış Ticaret Rakamları
- 4.4 Bulgaristan – Türkiye Dış Ticaretinin Geleceği

5.İKİ ÜLKE ARASINDA ARASINDAKİ ANLAŞMALAR

6.BULGARİSTAN YATIRIM VE TİCARET İLİŞKİLERİNDE BİLİNMESİ GEREKENLER

- 6.1 Vergilendirme
- 6.2 Limited Şirket (ODD) Kuruluşu İçin Başvuruda Gerekli Olan Belgeler
- 6.3 Anonim Şirket (AD) Kuruluşu İçin Başvuruda Gerekli Olan Belgeler
- 6.4 Yabancı Bir Firma Şube Açılışı
- 6.5 Temsilcilik Açılması

7.BULGARİSTAN'DAKİ YABANCI YATIRIMCILARA SAĞLANAN VİZE, OTURMA İZİNİ VE VATANDAŞLIK KOLAYLIKLARI

8. FUAR LİSTESİ

9. ÖNEMLİ KURUM VEYA KURULUŞLARIN İRTİBAT BİLGİLERİ

1. BULGARİSTAN HAKKINDA GENEL BİLGİ

Devletin adı	Bulgaristan Cumhuriyeti
Başkenti	Sofya
Yönetim biçimi	Parlamenter Cumhuriyet
Resmi dili	Bulgarca
Alfabetesi	Kiril alfabesi
Cumhurbaşkanı	Rumen Radev
Başbakan	Boyko Borisov
Dinsel dağılım	Ortodoks Hristiyan (% 59,4), Müslüman (% 8,2)
Para birimi	leva (BGN), 1 leva=100 stotinki
Ölçü sistemi	Metrik
Üyesi olduğu uluslararası kuruluşlar	AB, NATO, BM, IMF, WTO, Dünya Bankası vs.
Sabit döviz kurları	leva/euro – 1,95583
Yüzölçümü	110 993 km ²
Nüfus (Temmuz 2018)	7 057 504
Ortalama yıllık nüfus artışı (2018)	% - 0,63
Doğum oranı (2018)	8,5 / 1000 kişi
Ölüm oranı (2018)	14,5 / 1000 kişi
Kentsel nüfus	% 73,3
Nüfus yoğunluğu (kişi /km²)	64
Mesai saatleri ve günleri	9.00-17.30 – Pazartesi-Cuma
Haftalık çalışma saati (Ortalama)	40
Büyük kentler ve limanlar	Sofya, Filibe (Plovdiv), Varna (liman), Burgaz (Burgas, liman), Rusçuk (Ruse, liman), Eski Zağra (Stara Zagora), Plevne (Pleven)
Türkiye ile saat farkı	Yaz döneminde yok, kış döneminde 1 saat geride
Uluslararası telefon kodu	+359

Tablo 1. Bulgaristan Hakkında Genel Bilgi

1.1 Bulgaristan'ın Kısa Tarihçesi

Bulgaristan'ın ilk sakinleri Hint-Avrupa kökenli bir kavim olan Traklar'dır. Milatla birlikte ülke önce Roma İmparatorluğu daha sonra da Bizans İmparatorluğu hâkimiyetine girmiştir. M.S. 7. yüzyılda Slavlar ile birlikte buradaki yerleşik kavim bu bölge üzerinde Bulgaristan'ın başlangıcı sayılan Bulgar Devleti'ni kurmuştur. İdareci sınıfını oluşturan kavim bir süre sonra Slav dilini, 9. yüzyıldan itibaren de Hristiyanlığı kabul etmiştir.

14. yüzyılda Türklerin Rumeli'ye geçmesinin ardından bağımsızlıklarını yitirerek Osmanlı İmparatorluğu'nun bir parçası olmuşlardır. Osmanlı İmparatorluğu'nun gerilemeye başlaması ve Çarlık Rusya'sının da desteğiyle, Balkanlar'ın tümünde olduğu gibi Bulgaristan'da da bağımsızlık hareketi başlamıştır. Osmanlı-Rus Savaşı'ndan yenilgiyle çıkan Osmanlı Devleti, Bulgaristan'ı 1878 yılında içişlerinde bağımsız prenslik olarak, 1908 yılında ise tam bağımsız Çarlık olarak tanımıştır.

Birinci Dünya Savaşı'na Osmanlılarla aynı cephede savaşa katılan Bulgaristan, İkinci Dünya Savaşı'na da Almanya saflarında katılmış ve her iki savaştan da yenilgiyle çıkmıştır. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından Balkanlar'da ilerleyen Sovyet ordusunun da yardımıyla Georgi Dimitrov önderliğinde sosyalist rejime geçen ülke, soğuk savaş yıllarında Varşova Paktı'nın üyesi olmuştur.

Doğu Bloku'nun yıkılmasıyla birlikte 1989 yılından sonra ülke, demokratik bir düzene ve serbest piyasa ekonomisine geçmiştir. 2 Nisan 2004'te NATO'ya, 1 Ocak 2007 tarihinde ise AB'ye tam üye olmuştur.

1.2 Coğrafi Konum ve Nüfus

Koca Balkan Dağları (Stara Planina) Bulgaristan'ı, kuzeyde Tuna Düzlüğü, güneyde ise Trakya Düzlüğü olarak iki coğrafi bölgeye ayırır. Oldukça dağlık bir coğrafyaya sahip olan güney Bulgaristan'da Rodop, Rila ve Pirin sıradağları yer alır. Rila Dağı, 2 925 metrelik Musala zirvesi ile ülkenin ve Balkanlar'ın en yüksek dağıdır. Ülkenin en önemli ırmağı olan Tuna (Dunav), Romanya-Bulgaristan sınırının büyük bir bölümünü oluşturur. Tuna, Bulgaristan'da su taşımacılığı yapılabilen tek nehirdir.

Bulgar sınırları içerisinde doğup, Yunanistan-Türkiye sınırını oluşturduktan sonra Ege Denizi'ne dökülen Meriç (Maritsa), Bulgaristan'ın bir diğer önemli akarsuyudur. Bunların dışında İskir, Tunca, Yantra, Struma diğer büyük ırmaklardır. Bulgaristan, çok sayıda göle sahip olduğu gibi doğal kaynak suyu açısından da zengin bir ülkedir.

Şekil 2. Bulgaristan'ın Fiziki Haritası

2018 yılı Temmuz ayı itibariyle Bulgaristan'ın nüfusu toplam 7.507.504 kişidir. Ülke nüfusu AB nüfusunun % 1,46'sını oluşturmaktadır. 2018 yılı itibari ile 0-14 yaş grubu % 14,6'sını, 15-24 yaş grubu % 9,43'ünü ve +65 yaş grubu nüfusun % 19,54'sini oluşturmaktadır. Nüfusun ortalama yaşı 43 olarak gerçekleşmiştir. Şehirlerde nüfusun % 75'ü, kırsal bölgelerde ise % 25'si yaşamaktadır. 2016 yılında 64 984'ü sağ doğmuş bebek olmak üzere toplam 65 446 doğum gerçekleşmiştir. Ülkenin doğum oranı % 8,5 ölüm oranı % 15,1 olarak meydana gelmiş olup, bu istatistikte dünya sıralamasında 4. olmuştur. Ortalama yaşam süresi erkeklerde 71,5, kadınlarda 78,3 olup ortalama yaşam 74,8 olmuştur.

2011 yılı verilerine göre nüfusun % 76,8'i kendini Bulgar, % 8,2'i Türk ve % 3,8'i ise kendini Roman olarak tanımlamış olup, % 11,2'i etnik aidiyet beyanında bulunmamıştır. Ülkedeki Türk azınlık çoğunlukla Kırcaali, Razgrad, Şumnu, Burgaz ve Silistre kentlerinde ikamet etmektedir. Din istatistiklerinde ise, nüfusun % 59,4'ü kendini Ortodoks Hristiyan, % 7,8'i Müslüman olarak tanımlamış, % 27,4'ü herhangi bir dine ait olmadığını beyan etmiştir.

1.3 Çalışma ve İşgücü

2016 yılı verilerine göre işsizlik oranı % 7,6'dır. 15 – 64 yaş grubunda ekonomik olarak aktif kişilerin sayısı 3 199 600'dür (bu yaş aralığındaki nüfusun % 68,7'si). İstihdam edilenlerin ortalama sayısı 2 232 840, işsizlerin sayısı 247 300'dür.

2016 son çeyreğindeki veriler, işverenlerin istihdam ettikleri kişilerin bir saatlik için ödedikleri paranın yıllık bazda % 8 oranında arttığını göstermiştir. Bu göstergedeki artış sanayide % 8,1, hizmetlerde % 9,4, inşaat % 2,2 olarak gerçekleşmiştir. En büyük artışlar kültür/spor/eğlence (% 25,5), ticaret/otomobil ve motosiklet tamiri (% 14,3), bilgi/sanatsal ürünler üretimi ve dağıtım (% 10,7) alanlarında yaşanmıştır. Bu artış su ve kanalizasyon işleri ile atık yönetiminde (% 1,7), inşaat (% 2,2), eğitim (% 3) alanlarında en düşük oranlarda gerçekleşmiştir. Bulgaristan iş piyasasında istihdam edilenlerin en büyük kısmını imalat sanayinde çalışanlar oluşturmaktadır, imalat sanayini otomobil ve motosiklet ticareti ve tamirinde çalışanlar ile madencilik sektörü çalışanları izlemektedir.

1.4 Eğitim

Bulgaristan'da eğitim sistemi nüfusun büyük bir kısmını kapsamakta ve liseden mezun olana kadar bu nüfusu kapsam dahilinde tutmaktadır. Bu göstereye göre ülke, bölgede en iyi performans sergileyen ülkeler arasında yer almaktadır. Ancak, kalite bakımından Bulgaristan Batılı devletlerin oldukça gerisinde kalmaktadır. Örneğin, dünya çapında eğitimde ülkelerin yerini saptayan önemli çalışmalardan 2016 yılı OECD'nin uluslararası PISA test sonuçlarına göre Bulgaristan AB üye ülkeler arasında son sıralardadır. Şöyle ki, Bulgar öğrenciler okuma-anlamada son sırada, matematikte sondan bir önceki sırada, fen bilimlerinde ise sondan iki sıra öndedir.

1.5 Sosyal Güvenlik

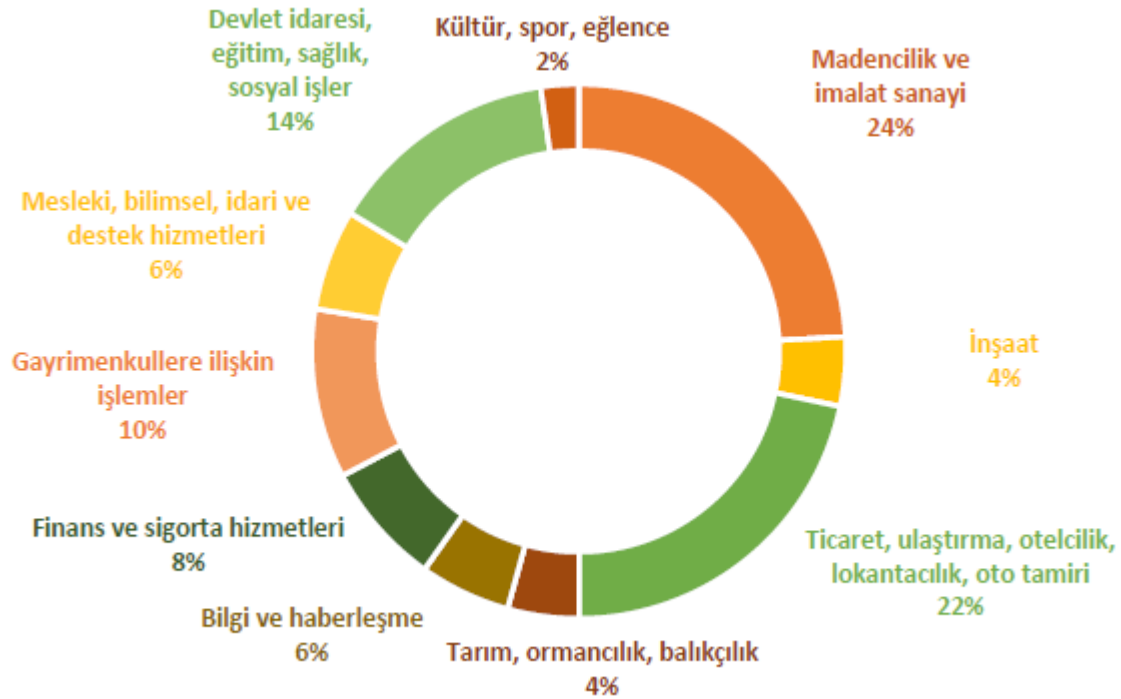
Sosyal güvenlik, Sosyal Sigorta Yasası ile düzenlenmektedir. Sosyal güvenlik; geçici iş göremezlik, çalışma gücünde geçici azalma, sakatlık, doğum, yaşlılık ve ölüm durumlarında tazminat, maddi yardım ve emeklilik maaşı ödenmesini kapsamaktadır. Sigorta ödemeleri işin özelliğine göre % 29 ile % 38,5 arasında değişmektedir. Bunun yanı sıra bazı durumlarda % 0,4 ile % 1,1 arasında değişen iş kazaları ve mesleki hastalık sigorta ödemeleri de yapılmaktadır. 2017 yılında sigorta tavanı 2600 leva olarak belirlenmiş olup, söz konusu tutarın üzerinde brüt ücret alanlar ücretin tavanı aşan kısmı için sigorta primi ödememektedir.

	Yıllık Değerler				
	2013	2014	2015	2016	2017
Gayri Safi Milli Hasıla (milyon Leva)	81 866	83 756	88 575	94 130	101 043
Gayri Safi Milli Hasıla (milyon Euro)	41 768	42 732	45 191	48 025	51 552
Reel Gayri Safi Milli Hasıla Artış Oranı (%)	0.9	1.3	3.6	3.9	3.6
Enflasyon Oranı					
Tüketici Fiyat Endeksi Yıllık Artış (%)	0.9	- 1.4	- 0.1	- 0.8	2.1
Üretici Fiyat Endeksi Yıllık Artış (%)	- 1.6	- 1.2	- 2.0	- 3.1	5.0
Çalışan Sayısı (x1000)	2 226	2 241	2 255	2 277	2 230
İşsiz Kişi Sayısı (x1000)	386	351	329	261	232
İşsizlik (%)	11.8	10.7	10.0	8.0	7.1
Ortalama Aylık Ücret ve Maaşlar (Leva)	775	822	878	948	1 060
Kişi başı Gayri Safi Milli Hasıla (Leva)	11 268	11 594	12 340	13 206	14 176
Kişi başı Gayri Safi Milli Hasıla (Euro)	5 749	5 915	6 296	6 738	7 233
Ödemeler Dengesi (milyon Euro)					
Hesap	535.6	530.6	- 15.4	1 244.0	3 367.9
Ticaret Dengesi	-2 932.7	-2 776.6	-2 622.4	- 984.4	- 765.8
İhracat	21 217.8	21 026.3	21 919.4	23 103.6	26 950.0
İhracat (yıldıan yıla yüzde değışim)	7.8	- 0.9	4.2	5.4	16.6
İthalat	24 150.5	23 802.9	24 541.8	24 088.0	27 715.9
İthalat (yıldıan yıla yüzde değışim)	2.0	- 1.4	3.1	- 1.8	15.1
Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımı	1 383.7	347.4	2 399.1	1 003.3	1 389.6
(% Gayri Safi Milli Hasılaya Oranı)					
Hesap	1.3	1.2	0.0	2.6	6.5
Ticaret Dengesi	- 7.0	- 6.5	- 5.8	- 2.0	- 1.5
İhracat	50.7	49.1	48.4	48.0	52.2
İthalat	57.7	55.6	54.2	50.0	53.6
Doğrudan Yabancı Yatırım	3.3	0.8	5.3	2.1	2.7
Dış Ticaret (milyon Euro)					
Ticaret Dengesi	-3 556.6	-4 020.7	-3 374.3	-2 055.3	-2 369.8
İhracat	22 271.5	22 104.9	22 982.3	24 126.0	27 915.8
İthalat	25 828.1	26 125.7	26 356.6	26 181.3	30 285.6
(% Gayri Safi Milli Hasılaya Oranı)					
Ticaret Dengesi	- 8.5	- 9.4	- 7.5	- 4.3	- 4.6
İhracat	53.2	51.6	50.7	50.1	54.0
İthalat	61.7	61.0	58.2	54.4	58.6
Dünya İhracatı İçindeki Payı (%)	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2
Dünya İthalatı İçindeki Payı (%)	0.18	0.18	0.18	0.14	0.20
Türkiye İle Ticaret	3 382	3470	3443	3484	
İhracat	2004	2077	2006	1889	2348
İthalat	1378	1393	1437	1595	2152
Denge	626	683	570	294	196
Ülke Toplamı İçinde Türkiye nin Payı	7,0	7,2	7,0	7,0	7,7
İhracat	9,0	9,4	8,7	8,0	7,8
İthalat	5,3	5,3	5,5	6,1	6,3
Diğer İndikatörler					
Net Dış Borç (milyon Euro)	14,368.3	13,732.7	6,108.0	1,670.2	-1,066.7
Net Dış Borcu Gayri Safi Milli Hasılaya Oranı (% of GDP)	34.3	32.1	13.5	3.5	-2.1
Euro / Leva Döviz Kuru	1 Euro 1.95583 Leva olacak şekilde sabitlenmiştir				
Dolar / Leva Döviz Kuru	1.42	1.61	1.79	1.86	1.63

Tablo 2. Bulgaristan'ın Genel Ekonomik Göstergeler [Bulgaristan Merkez Bankası]

2. BULGARİSTAN EKONOMİSİ

Bulgaristan ekonomisi, serbest piyasa şartlarına göre işleyen, dışa açık, özel sektörü orta düzeyde gelişmiş bir ekonomidir. Dünya Bankası, Bulgaristan ekonomisini üst orta gelirli ekonomilerden adanmaktadır. Diğer taraftan, 1 Ocak 2007’de AB’ye tam üye olan Bulgaristan, AB üyeliği koşulları sebebiyle ekonomik yapısında önemli reformlar yapmıştır. 10 yıllık AB üyeliğinde Bulgaristan’ın kişi başı GSYİH’sı AB ortalamasının % 41’inden % 47’sine yükselmiş, yoksulluk ve sosyal dışlanma tehlikesi altındaki nüfusun oranı % 60’tan % 41,3’e düşmüştür. Ancak, kaydedilen olumlu gelişmelere rağmen Bulgaristan, AB’nin en fakir ülkesi olmaya devam etmektedir.

Şekil 2. 2017 Yılında Bulgaristan’ın Gayri Safi Katma Değerinin Sektörel Dağılımı (%)

Bazı dış değerlendirmelere göre Bulgaristan ekonomisi 2016 yılında satın alma gücü paritesine göre dünyada 77. sıradadır. Dünya Ekonomik Forumu’nun 2016-2017 Küresel Rekabetçilik Endeksi bakımından incelenen 138 ülke içerisinde Bulgaristan 50. sıradadır. Dünya Bankası’nın İş Yapma Kolaylığı adlı raporunda Bulgaristan, 190 ülke içerisinde oldukça önlerde olan 39. sırada yer almaktadır. Uluslararası kuruluşların bazı değerlendirmelerine göre Bulgaristan’ın güçlü yönleri hızlı internet kullanımı ile yakından ilgisi olan teknik yeterlilik ve makroekonomik istikrardır. Emek piyasasının durumu (yüksek işsizlik oranı, düşük verimlilik, ülkenin nitelikli işgücü çekme konusundaki yetersizliği), iş yapma ortamı (yolsuzluk, bürokratik verimsizlik, finansman sıkıntıları ve son zamanlarda siyasi istikrarsızlık), AR-GE faaliyetlerinin kısıtlı kalması, kurumsal kalite (yargıda sıkıntılar, devlet politikalarında şeffaflığın bulunmaması, siyasetçilere olan güvenin azalması) rekabet gücünü olumsuz etkileyen faktörlerdir.

1989 yılından sonra planlı bir ekonomiden serbest piyasa ekonomisine geçişte yapısal reformların yetersiz kalması nedeniyle Bulgaristan ekonomisi buhranlı bir 10 yıllık dönem geçirmiştir. Yurt dışında pazar kaybına uğramış, üretim daralmış, yaşam standardı önemli ölçüde düşmüş, yerel para büyük değer kaybına uğramıştır. 1997 yılında alınan ekonomik istikrar programı kararları ile birlikte hükümetin para ve döviz politikaları üzerindeki yetkisi sınırlandırılarak bir para kurulu oluşturulmuştur. Döviz kuru istikrara kavuşturulmuş ve 1 Alman Markı/1 Bulgar levası (daha sonra 1 Euro/1,95583 Bulgar levası) oranında sabitlenmiştir. Bankaların kamu tarafından desteklenmesi politikasına son verilerek, Merkez Bankası özerk bir yapıya kavuşturulmuştur. Bu kararların ardından Bulgaristan, tarihinin en uzun ekonomik büyüme dönemine girmiştir. Bulgar hükümetlerinin sıkı para ve maliye politikaları ile AB üyeliği süreci sayesinde Bulgaristan ekonomisi, krizin başlamasıyla sona eren 9-10 yıllık dönem içinde istikrarlı büyümüştür. 2016 yılında gayri safi katma değer, gayri safi yurtiçi hasılanın % 86,3'ünü oluşturmuştur. Tarım sektörünün katma değer içerisindeki payı % 4,4, sanayinin % 28 ve hizmetlerin % 67,6 olmuştur.

Sektör	2013	2014	2015	2016	2016 (%)
Tarım	1931	1952	1873	1799	4,4
Sanayi	9980	10075	10908	11451	28
Hizmetler	24274	25097	26356	27620	67,6
TOPLAM	36185	37124	39137	40870	100

Tablo 3. 2013-2016 Yıllarında Bulgaristan'ın Gayri Safi Katma Değerinin Sektörel Dağılımı (Milyon Euro)

2.1 Bulgaristan'da İş Yapma Ortamı

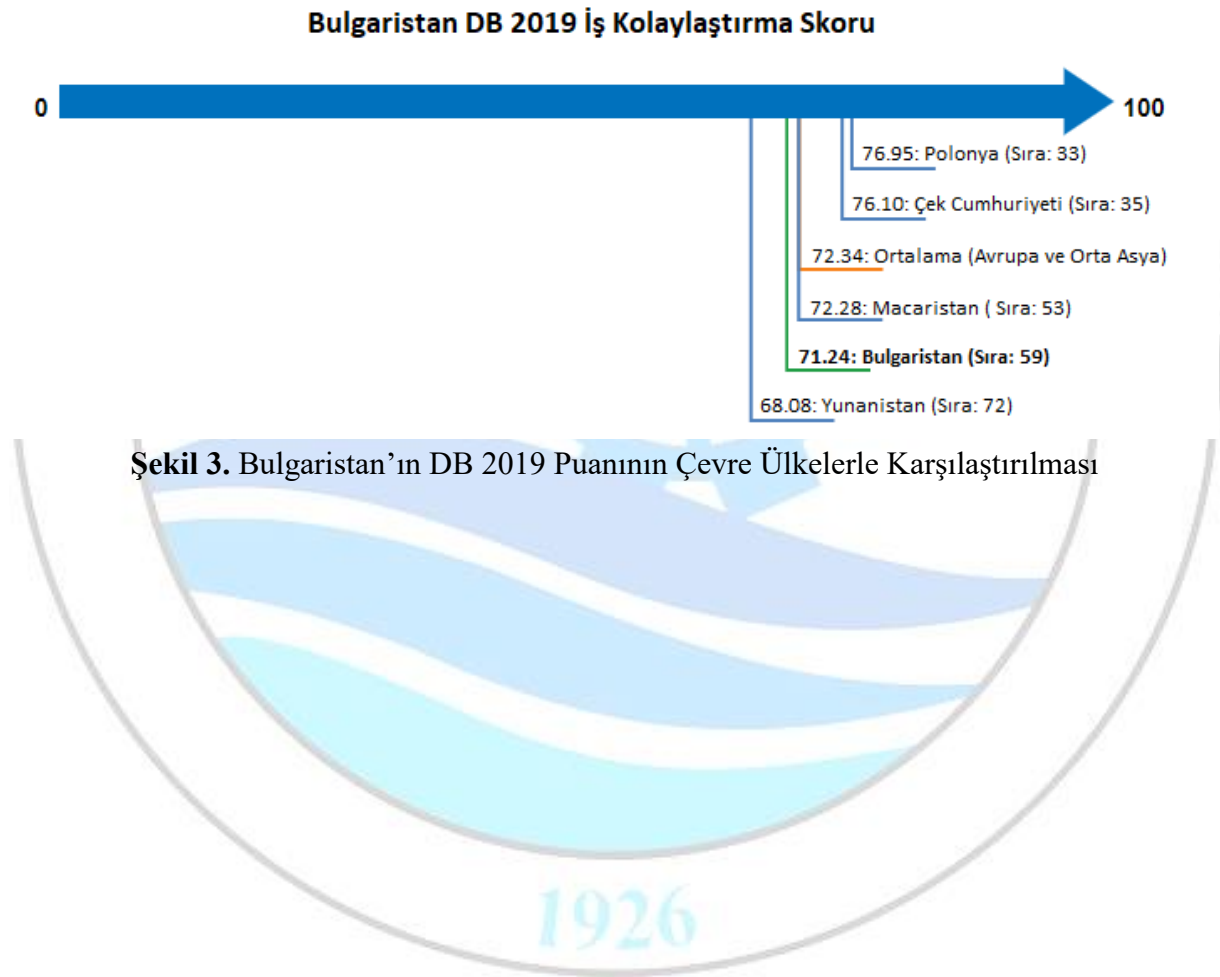
Dünya Bankası'nın Doing Business raporunda Bulgaristan, 190 ülke arasında iş yapma ve kurma açısından 59. sırada yer almaktadır. Her ne kadar 2018 yılı temel alındığında, bir miktar iyileşme gözlemlense de, iş kurma işlemleri genel olarak zor olmaya devam etmektedir.

	DB 2019 'da Sıra No	DB 2019 Puanı	DB 2018 Puanı	Değişim (%)
GENEL SIRALAMA	59	71.24	71.13	↑ 0.11
İş Kurma	99	85.38	85.37	↑ 0.01
İnşaat İzinlerinin Alınması	37	75.46	75.02	↑ 0.44
Elektrik Bağlantısına Erişim	147	54.93	54.8	↑ 0.13
Gayrimenkulun Tescil Edilmesi	67	69.32	69.3	↑ 0.02
Krediye Erişim İmkânı	60	65	65	
Şirketlerde Azınlık Hissedarın Korunması	33	68.33	68.33	
Vergi Ödeme	92	72	72.09	↓ 0.09
Sınır Ötesi Ticaret	21	97.41	97.41	
Sözleşmelere Uyulması	42	67.04	67.04	
İflasın Çözümüne Kavuşturulması	56	57.52	56.9	↑ 0.62

Tablo 4. 2019 Yılı Doing Business Raporuna Göre Bulgaristan'ın Kriterler Bazında Durumu

Ülkede iş kurma ile alakalı prosedürler konusunda dünya ile karşılaştırma yapılacak olursa, bu konuda en iyi ülke olan Yeni Zelanda da iş kurma yarım günde tamamlanırken, Bulgaristan'da 23 gün sürmektedir. İnşaat izinlerinin alınması, elektrik bağlantısına erişim, gayrimenkulün tescil edilmesi ve iflasın çözüme kavuşturulması konularında bir önceki yıla nazaran, bir miktar iyileşme gerçekleşmiştir. Vergi ödeme hususunda ise, bir miktar gerileme meydana gelmiştir.

İş yapma skorlarının çevre ülkelerle karşılaştırması incelendiğinde, Polonya, Çek Cumhuriyeti ve Macaristan gibi ülkelerin ile Avrupa ve Orta Asya ortalamasının gerisinde kaldığı görülmüştür.

3. BULGARİSTAN'IN DIŞ TİCARETİ

2017 yılında Bulgaristan'ın ihracatı bir önceki yıla göre % 15,67 artış göstererek 30,18 milyar dolar değerine yükselmiştir. Aynı yılın ithalatı ise 34,15 milyar dolar seviyesine ulaşarak bir önceki yılın ithalatına nazaran % 18,25 artmıştır. Bulgaristan ekonomisi genel olarak dış ticaret açığı vermekte ve ihracatın ithalatı karşılama oran % 85 – 90 arasında dalgalanmaktadır.

	2013	2014	2015	2016	2017
İhracat (milyar dolar)	29,51	29,39	25,78	26,09	30,18
İthalat (milyar dolar)	34,32	34,74	29,27	28,88	34,15
Dış Ticaret Hacmi (milyar dolar)	63.83	64,13	55,05	54,97	64.33
Dış Ticaret Dengesi (milyar dolar)	-4,81	-5,35	-3,49	-2,79	-3,97
İhracatın İthalatı Karşılama Oranı (%)	85,98	84,6	88,07	90,34	88,37

Tablo 5. Bulgaristan'ın Dış Ticaret Göstergeleri

2017 yılında Bulgaristan'ın ithalatında % 12,2 ile Almanya ilk sırada yer alırken, son bir yıllık dönemde % 18'lik ihracat artışı gerçekleştiği görülmüştür. Bulgaristan genel olarak ürünlerini Avrupa kıtasındaki ülkelere ithal etmektedir ve en çok ithalat yapılan 15 ülke listesindeki tek istisna ülke Çin'dir. Çin'den 2017 yılı içerisinde 1,25 milyar dolarlık ithalat yapılmış ve Bulgaristan'ın ithalat pastasından % 3,7 oranında pay almıştır. 2016 – 2017 yılı içerisinde en büyük ithalat artış oranını % 59 ile İspanya sağlamış ve listede altıncı sıraya kadar yükselmiştir.

Almanya'nın ardından 2017 yılında Bulgaristan'ın ihracatında öne çıkan diğer ülkeler arasında Rusya (3,49 milyar dolar), İtalya (2,47 milyar dolar), Romanya (2,40 milyar dolar) ve Türkiye (2,15 milyar dolar) yer almaktadır. Türkiye'den yapılan ithalat miktarında 2013 – 2017 yılları arasında aynı kalmış, 2016 – 2017 yılları arasında ise % 20'lik artış görülmüştür. Türkiye, Bulgaristan'ın en çok ithalat yaptığı 5. ülke olmuştur.

	İthalatçı Ülkeler	2017 Yılı İthalatı (USD 1000)	Bulgaristan ın İthalatındaki oranı (%)	2013-2017 yılları arasındaki İthalat artışı (%)	2016-2017 Yılları Arasında İthalat Artış Oranı (%)
	Dünya	34148644	100	-2	18
1	Almanya	4181109	12.2	1	10
2	Rusya	3493321	10.2	-17	35
3	İtalya	2476873	7.3	-1	8
4	Romanya	2408802	7.1	-1	20
5	Türkiye	2152337	6.3	0	20
6	İspanya	1794142	5.3	-4	59
7	Yunanistan	1504687	4.4	-7	8
8	Hollanda	1254947	3.7	8	19
9	Çin	1251906	3.7	4	9
10	Polonya	1233242	3.6	7	5
11	Macaristan	1205492	3.5	2	9
12	Fransa	984477	2.9	-2	8
13	Avusturya	821823	2.4	-5	3
14	Çek Cumhuriyeti	770887	2.3	0	25
15	Belçika	720291	2.1	2	7

Tablo 6. Bulgaristan'ın en fazla ithalat yaptığı ülkeler

Bulgaristan'ın ithalatı GTIP ürün grupları kodları bazında ele alındığında toplam ithalatı içerisinde petrol yağları, bakır cevherleri, motorlu kara taşıtları, kimya sanayisi ile sanayi ürünleri ve elektrikli makine cihazları ve bunlara ait aksam ve parçalar en yüksek payı alan ürünlerdir. Sanayi üretimi oldukça sınırlı olması bu tip ürünleri ithalatına sebep olan etkidir.

2017 yılında ithalatın ilk sırasında ham halde petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar (genel ithalatın % 7,69) yer alırken, bu ürünü sırasıyla gümrük tarifesinde bahsedilmeyen eşyalar (% 5,51), bakır cevherleri ve zenginleştirilmiş bakır cevherleri (%4,83) ve tedavide veya korunmada kullanılmak üzere birbiriyle karıştırılmış unsurda oluşan ilaçlar (%3,38) izlemektedir.

2016 – 2017 yıl döneminde ithalatı oransal olarak en çok artan ürünler; rafine edilmiş bakır ve bakır alaşımları (% 146), bakır cevherleri ve zenginleştirilmiş bakır cevherleri (% 82), elektrik enerjisi (% 52) ve ham halde petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar (%39) olmuştur.

GTİP KODU	ÜRÜN KODU	2013	2014	2015	2016	2017
2709	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar (ham)	4487692	3515423	2244979	1892048	2626804
9999	Tarifenin başka yerinde bahsedilmeyen eşya	1028799	1325510	1400633	1597256	1884948
2603	Bakır cevherleri ve zenginleştirilmiş bakır cevherleri	1950985	1601026	1337804	909374	1651668
3004	Tedavide veya korunmada kullanılmak üzere birbiriyle karıştırılmış unsurdan oluşan ilaçlar	1002175	1136130	997205	993525	1156000
8703	Binek otomobilleri ve esas itibarıyla insan taşımak üzere imal edilmiş diğer motorlu taşıtlar	761433	826884	808150	865125	1070086
2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar (hamyağlar hariç)	1710161	1496094	727289	612975	829351
2711	Petrol gazları ve diğer gazlı hidrokarbonlar	1283166	1265853	1043253	620796	786862
8517	Telefon cihazları	443917	540461	484867	557704	537219
3826	Biyodizel ve bunların karışımları	117928	62791	114933	316007	368478
8701	Traktörler (87.09 pozisyonuna giren traktörler hariç)	361743	369080	410096	366239	345379
8544	İzole edilmiş teller	265654	289699	273621	291476	336817
7404	Bakır döküntü ve hurdalar	374453	384272	307124	219564	296472
2716	Elektrik enerjisi	111692	95434	126961	191805	290768
8471	Otomatik bilgi işlem makinaları	294147	332612	269830	265353	289795
8538	Sadece ve esas itibarıyla 85.35, 85.36 veya 85.37 pozisyonlarında yer alan cihazlarda kullanılmaya uygun aksam ve parçalar	195498	214076	213836	226513	281381
7208	Demir veya alaşımsız çelikten yassı hadde ürünleri	224182	204754	211399	193470	269628
7601	İşlenmemiş alüminyum	235778	212072	229393	212480	262313
7403	Rafine edilmiş bakır ve bakır alaşımları	98675	91856	68785	97978	240859
203	Domuz eti (taze, soğutulmuş veya dondurulmuş)	233998	259055	190600	191456	234753
8708	87.01 ve 87.05 pozisyonlarında yer alan motorlu taşıtların karoserleri	189949	205222	182841	201850	233793
İlk 20 Ürün Grubu İthalat Toplamı		15372025	14428304	11643599	10822994	13993374
TOPLAM İTHALAT		34316573	34740042	29265116	28875195	34148644

Tablo 7. Bulgaristan'ın en fazla ithalatını yaptığı ürünler

Bulgaristan'ın 2017 yılı ihracat rakamları incelendiğinde, ithalat değerlerine benzer şekilde ilk sırayı 4,05 milyar dolar ile Almanya almış ve bir önceki yıla göre % 14'lük artış oranı yakalanmıştır. İhracat değerleri açısından Almanya'yı sırasıyla İtalya (2,5 milyar dolar), Romanya (2,46 milyar dolar) ve Türkiye (2,34 milyar dolar) takip etmiştir. Bulgaristan'ın en çok ihracat yaptığı ülkenin tüm ihracat içerisindeki payı yaklaşık % 74 olmakta ve büyük çoğunluğunu Avrupa ülkeleri teşkil etmektedir. Bulgaristan 2016 – 2017 yılları arasında en yüksek ihracat miktarı artışını % 112 ile Rusya da sağlamış ve 807 milyon dolarlık ihracat rakamına ulaşmıştır.

2017 yılında Bulgaristan Türkiye'ye 2,34 milyar dolarlık ihracat yapmış ve toplam ihracat pastasında % 7,8'lik paya sahip olmuştur. 2017 – 2017 dönemi arasında ihracat rakamlarında % 5'lik daralma gerçekleşmiş, 2016 – 2017 yılları arasında % 12'lik artış rakamına ulaşılmıştır.

	İhracatçı Ülkeler	2017 Yılı İhracatı (USD 1000)	Bulgaristan ın ihracatındaki yeri (%)	2013-2017 yılları arasındaki ihracat artışı (%)	2016-2017 yılları arasındaki ihracat artışı (%)
	Dünya	30181926	100	-1	16
1	Almanya	4057371	13.4	2	14
2	İtalya	2500374	8.3	-1	4
3	Romanya	2461703	8.2	1	8
4	Türkiye	2347879	7.8	-5	12
5	Yunanistan	1940524	6.4	-2	6
6	Area Nes	1271201	4.2	42	32
7	Belçika	1261905	4.2	2	76
8	Fransa	1234603	4.1	-1	5
9	İspanya	884901	2.9	7	21
10	Rusya	807976	2.7	-5	112
11	Hollanda	748297	2.5	4	6
12	Birleşik Krallık	735044	2.4	3	12
13	Çin	719894	2.4	-7	50
14	Polanya	709527	2.4	7	9
15	Çek Cumhuriyeti	617063	2	11	39

Tablo 8. Bulgaristan en fazla ihracat yaptığı ülkeler

2017 yılı içerisinde Bulgaristan'ın ihraç ettiği ürünler incelendiğinde, ham halde petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar (genel ihracatın % 5,55) ilk sırayı alırken, bu ürünleri sırasıyla gümrük tarifesinde bahsedilmeyen eşyalar (% 5,43), ham halde rafine edilmiş ve bakır alaşımları (% 4,04) ve rafine edilmiş bakır, elektronik rafine için bakır anotları (% 3,58) izlemektedir. En çok ihracat yapılan 20 ürün grubunun toplam ihracat içerisindeki oranı ortalama % 41,2'e yaklaşmaktadır.

2016 – 2017 yıl döneminde ihracatı oransal olarak en çok artan ürünler; demir veya çelikten diğer ince ve kalın borular (%4773), ham şekilde rafine edilmiş bakır ve bakır alaşımları (%136), bakır saçlar, levhalar, yapraklar ve şeritler (%70) ile ham şekilde rafine edilmiş bakır ve bakır alaşımları (%33) şeklinde sıralanmıştır.

GTİP KODU	ÜRÜN KODU	2013	2014	2015	2016	2017
2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	3854969	2718738	1713822	1669941	1677768
9999	Tarifenin başka yerinde bahsedilmeyen eşya	678582	915302	998103	1347111	1640103
7403	Rafine edilmiş bakır ve bakır alaşımları (ham)	1479608	1362552	1174964	919678	1220621
7402	Rafine edilmiş bakır; elektrolitik rafine için bakır anotları	1028010	924816	760997	458736	1081783
3004	Tedavide veya korunmada kullanılmak üzere birbirleriyle karıştırılmış unsurdan oluşan ilaçlar	780679	939809	806070	747964	882402
1001	Buğday ve mahlut	950748	691286	652879	767701	772673
2716	Elektrik enerjisi	452847	526565	601259	505902	550182
8544	İzole edilmiş teller	374161	464340	485688	518454	546740
1206	Ayçiçeği tohumu	741772	496299	402462	409625	438083
8538	Sadece ve esas itibarıyla 85.35, 85.36 veya 85.37 pozisyonlarında yer alan cihazlarda kullanılmaya uygun aksam ve parçalar	149974	257686	312070	316040	412826
7305	Demir veya çelikten diğer ince ve kalın borular	153	12154	505	7727	376518
3826	Biyodizel ve bunların karışımları	6202	23521	46427	276337	351014
8703	Binek otomobilleri ve esas itibarıyla insan taşımak üzere imal edilmiş diğer motorlu taşıtlar	243528	230842	260481	286393	330419
2616	Kıymetli metal cevherleri ve zenginleştirilmiş kıymetli metal cevherleri	350631	316186	279477	295068	301773
6203	Erkekler ve erkek çocuklar için takım elbiseler, takımlar, ceketler	323892	343445	306444	332237	297755
1512	Ayçiçeği tohumu, aspiri veya pamuk tohumu yağları ve bunların fraksiyonları	210203	245324	225798	216369	275972
8536	Gerilimi 1000 voltu geçmeyen elektrik devrelerine mahsus elektrik teçhizatı	225969	242841	223242	236587	260671
9401	Oturmaya mahsus mobilyalar ve bunların aksam ve parçaları	226625	268284	240785	256530	258051
7409	Bakır saçlar, levhalar, yaprakalır ve şeritler	235999	231149	183748	147490	250248
6204	Kadınlar ve kız çocuklar için takım elbiseler, takımlar, ceketler	293892	309115	243571	259596	248023
'8418	Refrigerators, freezers and other refrigerating or freezing equipment, electric or other; heat ...	225974	243590	232484	237002	246285
İlk 20 Ürün Grubu İhracat Toplamı		12834418	11763844	10151276	10212488	12419910
TOPLAM İHRACAT		29510574	29386540	25778746	26087706	30181926

Tablo 9. Bulgaristan'ın en fazla ihracatını yaptığı ürünler

1926

4. BULGARİSTAN'IN TÜRKİYE İLE TİCARİ İLİŞKİLERİ

Bulgaristan ve Türkiye, ortak tarih ile kültürel mirasa ve iki ülke vatandaşlarının uzun yıllar birlikte yaşama kültürüne sahip olması avantajını karşılıklı ilişkileri daha da geliştirerek, bu ilişkileri ekonomik alana da kanalize etmektedir. Türkiye'nin komşusu olan Bulgaristan, Balkanlar'ın coğrafi olarak merkezi konumunda olup hem yatırım imkânları, hem de AB pazarına giriş için çok önemli fırsatlar sunmaktadır. Devamlı olarak artan ikili ticaret hacminin, ulaşım ağlarının gelişmesi ve gümrük kapılarındaki işlemlerinin hızlanması ile daha da artması beklenmektedir.

Düşük vergiler, düşük iş yapma maliyetleri ve AB fonlarından faydalanma imkânı Bulgaristan'a yatırımı cazip hale getirmektedir. Bu cazip imkânları değerlendiren ve Bulgaristan'da önemli yatırımcı konumunda bulunan 65 adet Türk firması bulunmaktadır. Bu yatırımların Bulgaristan ekonomisine doğrudan istihdam katkısı 15000 kişiyi aşmakta, doğrudan ve dolaylı istihdamla birlikte, 50000 kişiye ekonomik kazanç sağlanmaktadır. Firmalar tarafından Bulgaristan'a yapılan toplam yatırım miktarı yaklaşık 2,3 milyar euro mertebesini bulmuş ve çoğunlukla ihracata yönelik üretim yaparak Bulgaristan ekonomisine katkı sağlamaktadır.

Bulgaristan Merkez Bankası'nın resmi verilerine göre Türkiye, 2017 yılı yabancı yatırımcı ülkeler sıralamasında 869 milyon euro büyüklüğündeki birikimli yatırımlarıyla 16. sırada yer almaktadır. Ancak, Hollanda sermayesi görünen Bulgaristan'daki en büyük Türk yatırımı olan Şişecam örneğinde olduğu gibi, bazı Türk yatırımları başka ülkeler üzerinden yapıldığı için ülkemizin yatırım rakamını etkilememektedir.

Şekil 3. Bulgaristan'ın Türkiye için ekonomik olarak önemi

4.1Bulgaristan'daki Büyük Türk Yatırımları

Kastamonu Entegre: 2000 yılında devreye alınan Kastamonu Bulgaria A.D. şirketi ile Kazanlık bölgesindeki Gabrovnitsa şirketinin satın alınmasıyla kurulan 200 bin metreküp/yıl kapasiteli yonga levha tesisinin, ülke pazarının yüzde 40'ına ve Balkan ile Avrupa ülkelerine üretim yapmaktadır.

Şişecam: 2004 yılında temel camlar, beyaz eşya camları, otomotiv camları ve cam ev eşyası, 2005 yılında cam ev eşyası fabrikası üretime başladıktan sonra 2006 yılında düz camda ilk float hattını, ardından ayna ve temperli cam hatlarını devreye alan topluluk, 2010 yılında da otomotiv camları fabrikasını faaliyete geçirmiştir. Topluluğun bugüne kadar Bulgaristan'da gerçekleştirdiği yatırımların toplamı 750 milyon dolara, istihdam ettiği kişi sayısı 3 bin 270 kişiye ulaşmıştır.

Alcomet: Bulgaristan'da 1999 yılında özelleştirilen, alüminyum hadde ve ekstrüzyon tesisi ihalesini kazanan Alcomet, üretiminin yüzde 94'ünü ihraç etmekte ve yıllık 250 milyon dolarlık ciro yapmaktadır. Firma 1999 yılında satın aldıkları şirkete bugüne kadar 120 milyon dolardan fazla yatırım gerçekleştirmiş ve çeşitli folyo ve levhalar ile standart ve özel profiller, toz boyalı ve eloksallı profilleri üretimine devam etmiştir.

Nursan Otomotiv Ltd: 2002 yılından beri Burgaz Belediye sınırları içerisindeki Lulyakovo köyünde 7 000 metrekarelik alanda binek otomobilleri, hafif ve ağır ticari araçlar için kablo sistemleri ve akü kabloları üretmekte ve pek çok ülkeye ihracat gerçekleştirmektedir.

Sarten Bulgaria Ltd: Sarten Ambalaj San. A.Ş.'nin Bulgaristan'daki uzantısı olan Sarten Bulgaria Ltd. Bulgaristan'da 1999 senesinde kurulmasına karşılık fabrikası Plevne'de 2002 senesinde faaliyete geçmiştir.

Teklas: Gebze Kocaeli merkezli Teklas Kauçuk Sanayii A.Ş.'nin Teklas Bulgaria olarak Kırcaali şehrinde 2011 yılında hizmete girmiş karayolu taşıt araçları için soğutma ısıtma devresi hortumları, sızdırmazlık parçaları v.b. üretimi yapan tesisi bulunmaktadır.

Standard Profil: Şirketin Bulgaristan fabrikası, 9720 m²'si kapalı olmak üzere 50 000 m² alanda Eski Zağra'da faaliyetlerine devam etmektedir. 2015'te, yatırım değeri 10,5 milyon euro olan yeni sızdırmazlık profili fabrikası da açılmıştır.

Arkomat: Uluslararası otomotiv endüstrisi için parça tedarikçisi olan SEBN BG şirketinin taşeronluğunu yürütmektedir. 2008'dan yılından itibaren Arkomat üretim tesislerine Razgrad'da açılan yeni bir fabrika eklemiştir. Şirket otomotiv yan sanayi için kablo üretmektedir ve sipariş üzerine çalışmaktadır.

Eczacıbaşı - Monrol: 2012 yılı başında Monrol Bulgaria firmasının oluşturulması sonrasında 2012'de Lyulin beldesi 5.500 m² arsa satın alınması ile Bulgaristan Radyofarmasötik Üretim Tesisi projesi başlamıştır.

Acıbadem City Clinic: 2016 yılında sağlık hizmeti sektöründe en tek yabancı yatırım olan Tokuda hastanesi, Acıbadem tarafından satın alınarak bir başka özel hastane olan City Clinic ile Acıbadem City Clinic adı altında birleşmiştir. Bu şekilde Acıbadem grubu Bulgaristan sağlık sektörünün en büyük özel yatırımcısı olmuştur.

4.2Bulgaristan'a Yatırım Yapmayı Etkileyen Olumlu ve Olumsuz Unsurlar

Bulgaristan'a yatırım yapmayı olumlu etkileyen çeşitli unsurlar bulunmaktadır;

- 1) Bulgaristan AB, NATO ve DTÖ üyesidir.
- 2) Bulgaristan, AB üyesi olarak mal, hizmet, sermaye ve insanların serbest dolaşım hakkından yararlanmakta, Bulgaristan'da kurulan Türk şirketleri Bulgaristan'da AB fonlarından yararlanabilmektedir.
- 3) Balkanlar'ın merkezinde yer alan ve beş Pan-Avrupa koridorunun üzerinden geçtiği Bulgaristan, lojistik açısından önemli bir noktadır. Ülkenin dört ana havaalanı, iki ana deniz limanı ve Tuna nehri üzerinde çok sayıda limanı bulunmaktadır;
- 4) 5 milyon levanın üzerinde ve 20 kişiye istihdam yaratan yatırım projelerinde donanım ithalatında 2 yıl süreyle KDV muafiyeti söz konusudur. Ayrıca kurumlar ve gelir vergisi % 10 düzeyindedir. İşsizlik oranı yüksek olan bölgeler kurumlar vergisinden muaftır.
- 5) Bulgaristan'da işgücü maliyeti ile elektrik fiyatları, Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri arasında en düşüklerden biridir ve elektrik fiyatları
- 6) Bulgaristan'da 54 üniversite ve lise düzeyinde eğitim veren toplam 1010 okul faaliyet göstermektedir. Ülkedeki üniversitelerden her yıl 60 bin öğrenci mezun olmaktadır. Üniversite mezunları nüfusun % 25'ini teşkil etmektedir. Çalışabilecek yaşta (25-64) olan nüfusun % 60'ı en az bir yabancı dil bilmektedir.

Bulgaristan'a yatırım yapmanın birçok avantajı yanında çeşitli uluslararası kuruluşlarca Bulgaristan'daki iş ortamını etkileyen bazı olumsuz faktörler aşağıdaki şekilde sıralanmaktadır;

- 1) Düşük emek verimliliği, ülkenin nitelikli işgücü çekme konusundaki yetersizliği
- 2) Genç nüfusun Avrupa ülkelerine göç etmesi
- 3) Yolsuzluk, bürokratik verimsizlik, yargıda sıkıntılar, devlet politikalarında şeffaflığın bulunmaması, siyasetçilere olan güvenin azalması
- 4) Çeşitli finansman sıkıntıları
- 5) Ar-Ge faaliyetlerinin kısıtlı kalması

4.3 Bulgaristan – Türkiye Dış Ticaret Rakamları

2017 yılı içerisinde Bulgaristan tarafından 4'lü GTIP bazında Türkiye'den en çok ithal ettiği ürünler arasında en çok; bakır cevherleri ve zenginleştirilmiş bakır cevherleri, binek otomobiller, izole edilmiş teller, elektrik enerjisi, demir veya alaşımlı çelikten yassı hadde ürünleri, diğer örme ve kroşe mensucat, poliasetaller, diğer polieterler ve epoksi reçineler, 10 veya daha fazla kişiyi taşımaya mahsus motorlu taşıtlar, petrol yağları ve bitümenli minerallerden meydana gelen yağlar, demir veya alaşımlı çelikten yassı hadde ürünleri, bakır teller ve demir veya alaşımsız çelikten çubuklar ithal edilmiştir.

	GTIP KODU	ÜRÜN KODU	2013	2014	2015	2016	2017
1	2603	Bakır cevherleri ve zenginleştirilmiş bakır cevherleri	100700	86526	35143	51194	132979
2	8703	Binek otomobilleri ve esas itibarıyla insan taşımak üzere imal edilmiş diğer motorlu taşıtlar	39076	56266	59631	56555	87030
3	8544	izole edilmiş teller	67259	72675	55345	55148	63210
4	2716	Elektrik enerjisi	259	342	4060	2766	58129
5	7208	Demir veya alaşımsız çelikten yassı hadde ürünleri	4274	1997	3893	23402	51001
6	6006	Diğer örme ve kroşe mensucat	43347	44076	35220	41828	41519
7	3907	Poliasetaller, diğer polieterler ve epoksi reçineler	8053	11295	33021	33200	40571
8	8702	10 veya daha fazla kişi taşımaya mahsus motorlu taşıtlar	5559	22382	9351	36716	38143
9	2709	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden meydana gelen yağlar	171152	91907	73188	56310	32543
10	7210	Demir veya alaşımsız çelikten yassı hadde ürünleri	18269	18289	13953	14988	32167
11	7408	Bakır teller	14149	11811	6415	14431	31597
12	7214	Demir veya alaşımsız çelikten çubuklar	12665	15103	6371	13908	27693
13	7404	Bakır döküntü ve hurdaları	56471	65415	37992	29331	25020
14	805	Turuncgiller (taze veya kurutulmuş)	14708	18044	20788	24734	24031
15	8708	87.01 ve 87.05 pozisyonlarında yer alan motorlu taşıtların karoserleri	20934	24561	17110	19900	23621
16	7604	Alüminyumdan çubuklar ve profiller	29076	33033	25655	18638	23578
17	3920	Plastikten diğer plakalar, levhalar, filmler, folyo ve şeritler	22090	23936	23090	23100	23097
18	4008	Vulkanize edilmiş kauçuktan levha, tabaka, şerit ve çubuk ve profiller	25882	24937	22832	21854	21531
19	7407	Bakır çubuklar ve profiller	16215	21288	18914	16545	21372
20	702	Domates (taze veya kurutulmuş)	8856	13882	12352	13592	21279
İlk 20 Ürün Grubu İthalat Toplamı			678994	657765	514324	568140	820111
TOPLAM İTHALAT			2016959	1966461	1659509	1795932	2152337

Tablo 10. Bulgaristan'ın Türkiye'den GTIP koduna göre en çok ithal ettiği ürünler

2017 yılı içerisinde Bulgaristan tarafından 4'lü GTIP bazında Türkiye'ye ihraç ettiği ürünler arasında en çok; petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar, rafine edilmiş bakır ve bakır alaşımları, izole edilmiş teller, işlenmemiş kurşun ve çinko, dökme demirin, demirin veya çeliğin döküntü ve hurdaları, ayçiçeği tohumu, canlı büyükbaş hayvanlar, binek otomobiller ve esas itibarıyla insan taşımak üzere imal edilmiş diğer motorlu taşıtlar, propilen ve diğer olifinlerin polimerleri, borular, kazanlar, tanklar, depolar ve benzeri diğer kaplar için musluklar, valfler ve benzeri cihazlar ile elektrik enerjisi ihraç edilmiştir.

	GTİP KODU	ÜRÜN KODU	2013	2014	2015	2016	2017
1	2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	671260	670826	452421	520793	508298
2	7403	Rafine edilmiş bakır ve bakır alaşımları (ham)	420049	513428	292855	215349	305494
3	8544	İzole edilmiş teller	104862	172824	183065	206336	233181
4	7801	İşlenmemiş kurşun	65206	95965	80278	81363	118360
5	7901	İşlenmemiş çinko	20909	40271	49724	53886	72542
6	7204	Dökme demirin, demirin veya çeliğin döküntü ve hurdaları	189635	97308	33065	34794	65951
7	1206	Ayçiçeği tohumu	120798	44796	28486	26185	51052
8	102	Canlı büyükbaş hayvanlar	0	0	11634	32255	50740
9	8703	Binek otomobilleri ve esas itibariyle insan taşımak üzere imal edilmiş diğer motorlu taşıtlar	59791	16333	62757	35827	42118
10	3902	Propilen ve diğer olifinlerin polimerleri	54742	56867	46691	28574	41851
11	8481	Borular, kazanlar, tanklar, depolar ve benzeri diğer kaplar için musluklar, valfler ve benzeri cihazlar	6852	5940	5604	5255	35578
12	2716	Elektrik enerjisi	131081	151744	123433	81958	27022
13	2303	Niştacılık artıkları ve benzeri artıklar, şeker pancarının etli kısımları	21537	23327	21360	23690	23566
14	7208	Demir veya alaşımsız çelikten yassı hadde ürünleri	9730	10471	11317	10658	22846
15	7409	Bakır saclar, levhalar, yapraklar ve şeritler	18527	17292	20253	16984	20527
16	7005	Float cam ve yüzeyi taşlanmış veya parlatılmış cam	14019	20984	19087	20712	19224
17	1512	Ayçiçeği tohumu, aspir veya pamuk tohumu yağları ve bunların fraksiyonları	5496	7134	3918	9659	19186
18	4703	Sodali veya sülfatlı kimyasal odun hamuru	14788	14222	11340	14259	18946
19	4410	Ağaçtan veya diğer odunsu maddelerden yonga levha, ve benzeri levhalar	40703	27076	26115	17731	18488
20	4407	Uzunlamasına testere ile biçilmiş veya yontulmuş, dilimlenmiş veya yaprak halinde açılmış, kalınlığı 6 mm. yi geçen ağaçlar	41041	42829	33562	23648	18373
İlk 20 Ürün Grubu İhracat Toplamı			2011026	2029637	1516965	1459916	1713343
TOPLAM İHRACAT			2659720	2754704	2226661	2090100	2347879

Tablo 11. Bulgaristan'ın Türkiye'den GTİP koduna göre en çok ihraç ettiği ürünler

T.C. Sofya Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği'nin Bulgaristan'ın Genel Ekonomik Durumu ve Türkiye ile Ekonomik-Ticari İlişkileri raporunda, Bulgaristan özelinde Türk ihracatçı firmalar için potansiyel arz eden sektörler aşağıdaki gibi sıralanmıştır;

- Taze, kurutulmuş ve konserve meyveler, sebzeler, kabuklu yemişler, turuncgiller (özellikle üzüm, kiraz, vişne, şeftali ve nektarin, kayısı, domates, zeytin, kornişonlar, soğan, fındık, Antep fıstığı, yer fıstığı, badem ve ceviz, limon, portakal, mandalina ve greyfurt)
- Makina ve cihazlar, tarım makinaları (özellikle traktörler)
- Altyapı donanımları, ürünleri ve her türlü sıhhi ve elektrik tesisat ürünleri (özellikle su arıtma ve kanalizasyon tesisleri için sistemler, su, yakıt ve doğalgaz boruları, muslukları, takım ve tankları, kazanlar, merkezi ısıtma kazan ve kalorifer petekleri, havalandırma cihazları, elektrik, telefon ve internet tel, kablo ve direkleri, santral ve kontrol-dağıtım tabloları, devreleri, merkezi ısıtma kazanları, kaldırım parke ve taşları, trafik sinyalizasyon sistemleri, trafik ve yol tabelaları ve işaretleri, tüpler, borular ve hortumlar)
- Tekstil ve hazır giyim, ayakkabı
- Plastik, kauçuk
- İlaçlar

- Yük araçları
- Otomotiv yan sanayi (zellikle oto yedek parçaları)
- Demir, bakır
- Kimyasal rnler, organik kimyasallar
- Gübre
- Araçlar
- Kozmetik rnler
- Medikal rnler

Türkiye'nin Bulgaristan'a ihracatını olumlu etkileyen faktörler

- Bulgaristan'ın AB yesi olması sebebiyle, Gümrük Birliği nedeniyle ikili ticarete sanayi ürünleri gümrük vergisinden muaf olması ve iki ülkenin teknik mevzuatının büyük ölçüde uyumlu olması
- Bulgaristan ile Türkiye'nin coğrafik yakınlığı
- lke, multimodal ulaştırma imknlarından faydalanmayı mümkün kılan bir konuma ve altyapıya sahiptir
- İki ülkenin ortak tarihsel ve kültürel geçmiři
- Balkanlar'da en yüksek sayıda Türk Bulgaristan'da yaşamaktadır. Çifte vatandaşlık sahibi Türk vatandaşlarının bulunması olumlu bir unsur olarak, iki ülke arasındaki, ticaret alanında işadamlarına önemli kolaylaştırıcı avantajlar sunmaktadır. Lisan engeli de ifte vatandaşlar tarafından aşılmakta ve ii ülke arasındaki ticaret ilişkileri bakımından önemli bir başka teşvik
- Kalite-fiyat oranının Türk rnlerinin Bulgaristan piyasasındaki rekabet gücünü artırıcı nitelikte olması

Türkiye'nin Bulgaristan'a ihracatını olumsuz etkileyen faktörler

- Bulgaristan piyasasının küçük olması
- Vatandaşların satın alma gücünün göreceli olarak düşük olması
- Yerli ithalatçıların kredi bulmakta zorluklarla karşılaşması
- Mal ve kişiilerin serbest dolaşımını nedeniyle Bulgarların AB lkeleri ile ticaret yapma kolaylığı

Bulgaristan'a mal ve hizmet ihracatı çerçevesinde Türk firmalarının istifade edebileceği fırsatlar:

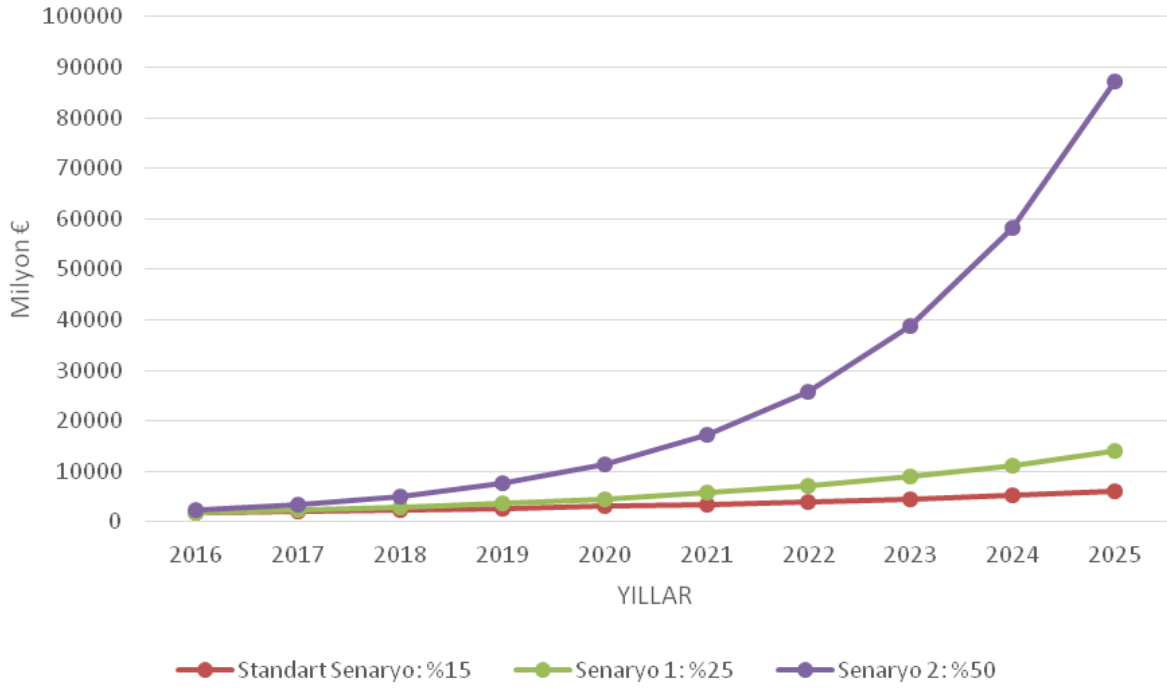
- Bulgaristan ekonomisinin büyüme oranı AB'deki ortalama büyüme oranını aşmaktadır. Dolayısıyla nüfusun satın alma gücü diğer üye ülkelere göre daha hızlı artmaktadır. Hayat standardı iyileşmesinden kaynaklanacak talep artışı Türk ihracatçıları açısından yeni fırsatlar yaratabilecektir.
- Bulgaristan'da AB operasyonel programları çerçevesinde birçok altyapı projesinin gerçekleştirilmesinin gündemde olması birçok fırsat yaratmaktadır. Bu kapsamda hem yüklenici firmalarına hizmet sunmakla doğrudan, hem de ihracatçılara ihalelerden kaynaklanan mal ihtiyaçlarının karşılanmasında dolaylı yoldan söz konusu süreçte yer alma fırsatı doğmaktadır.
- Bulgaristan'da ortalama yaşın 2030 yılında 46,5'a yükselmesi beklenmektedir. Yaşlı nüfus için hayatı kolaylaştıracak ve sağlığını koruyacak yaşlı dostu ürünler (akıllı sensörlere sahip tekstil ürünleri, ev içi donanım, dekorasyon ürünleri, ilaç, doğal-sağlıklı yaşam temalı gıda ürünleri) potansiyel arz etmektedir.

Türk ihracatçı firmaları açısından Bulgaristan'daki tehditler

- Ekonomik ve son zamanlarda siyasi istikrarsızlıklardan kaynaklanan belirsizlikler
- AB fonlarının büyük bir bölümünün bürokratik engellerden dolayı kullanılamaması veya askıya alınması
- Yerli firmalar hakkında yeterli bilgi noksanlığı ve araştırma yapma konusundaki kısıtlı imkânlar (güvenli iş ortağı seçimi önem arz etmektedir)
- Küresel ve bölgesel krizler

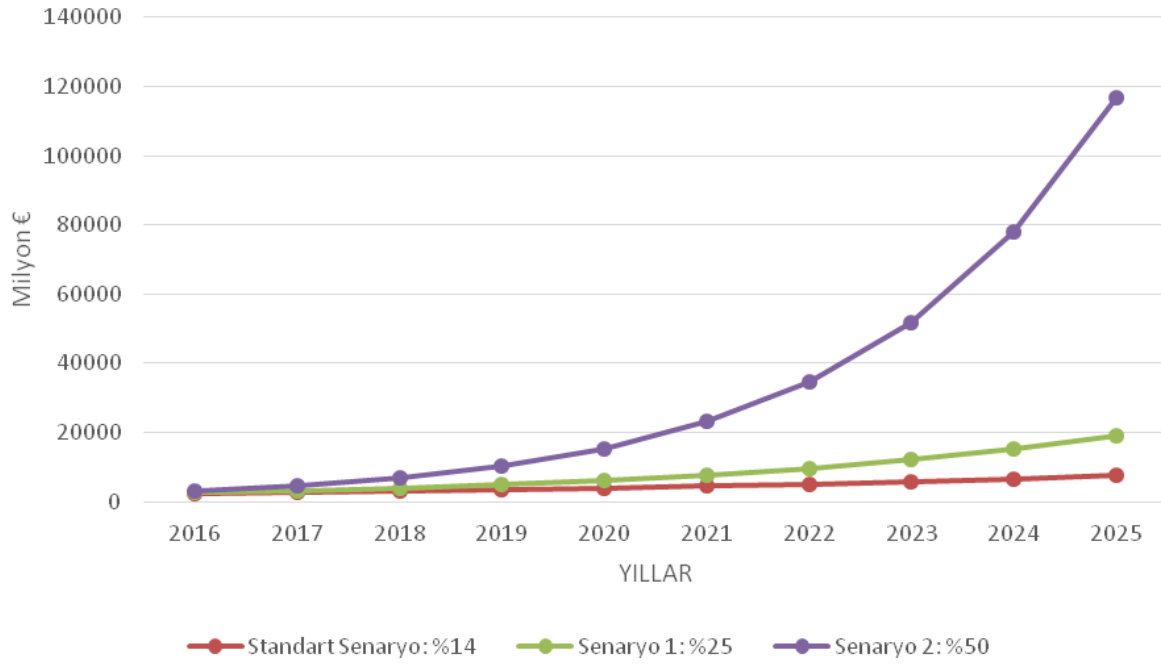
4.3 Bulgaristan – Türkiye Dış Ticaretinin Geleceği

Namık Kemal Üniversitesi'nden öğretim üyeleri Oğuz Kaymakçı ve Ahmet Aktuna'nın 2016 yılında yayınladıkları “ Türkiye Bulgaristan Ekonomik İlişkileri ve Gelecek Tahminleri “ yayınlarında 2015 -2025 yılları arasındaki iki ülke arasındaki dış ticaret, % yıllık artış miktarı %15, %25 ve %50 olarak belirlenip üç farklı senaryoya göre incelenmiştir.

Grafik 1. 2016 – 2025 Dönemi Bulgaristan Türkiye Tahmini İthalat Grafiği

Grafik 1’de “Standart Senaryo” turuncu renkte, “Senaryo 1” gri renkte ve “Senaryo 2” sarı renkte gösterilmiştir. Önümüzdeki 10 yıl içerisinde Bulgaristan’ın Türkiye’den ithalatında yıllık %15 artış gerçekleşirse 2025 yılına gelindiğinde ithalattın 6,1 Milyar Euro’ya ulaşması beklenmektedir. Yıllık artış oranının % 25 olduğu diğer bir durumda ise 2025 yılına gelindiğinde Bulgaristan’ın ithalatında 14 Milyar Euro’ya ulaşacağı tahmin edilmiştir. Bulgaristan’ın Türkiye’den ithalatında potansiyel üst sınır olarak tahmin edilen yıllık artış oranının % 50 olduğu varsayılan durumda ise Bulgaristan’ı ithalatı 2025 yılında 87,14 Milyar Euro’ya kadar ulaşabilecek potansiyele sahip olduğu görülmektedir.

Grafik 2. 2016 – 2025 Dönemi Bulgaristan Türkiye Tahmini İhracat Grafiği

Grafik 2’de “Standart Senaryo” turuncu renkte, “Senaryo 1” gri renkte ve “Senaryo 2” sarı renkte gösterilmiştir. 2016 – 2015 dönemi içerisinde Türkiye’nin Bulgaristan’a ithalatında yıllık %14 artış gerçekleşmesi durumunda 2025 yılına gelindiğinde ithalatın 7,5 Milyar Euro’ya ulaşması beklenmektedir. Yıllık artış oranının % 25 olduğu diğer bir durumda ise 2025 yılına gelindiğinde Türkiye’nin ithalatının 18,8 Milyar Euro’ya ulaşacağı tahmin edilmiştir. Türkiye’nin Bulgaristan’a ithalatında potansiyel üst sınır olarak tahmin edilen yıllık artış oranının %50 olduğu varsayılan durumda ise Türkiye’nin ithalatının 2025 yılında 116,7 Milyar Euro’ya kadar ulaşabileceği verisine ulaşılmıştır.

Tüm senaryoların gerçekleşmesi durumunda iki ülke arasındaki dış ticaret hacmindeki değişiklikler incelenmiştir;

Standart senaryonun gerçekleşmesi durumunda iki ülke arasındaki dış ticaret hacmi 13,6 Milyar Euro’ya, ülkeler arasındaki ticarete yıllık artış oranlarının % 25 olarak tahmin edildiği senaryo 1’in gerçekleşmesi durumunda ise iki ülke arasındaki dış ticaret hacminin 32,8 Milyar Euro’ya ulaşacağı tahmin edilmiştir. Ülkeler arasındaki ticaretin potansiyel üst sınır olan % 50’lik artışın gerçekleşmesi durumunda ise, iki ülke arasındaki dış ticaret hacminin 203,8 Milyar Euro’ya kadar ulaşabileceği görülmektedir.

5.İKİ ÜLKE ARASINDA ARASINDAKİ ANLAŞMALAR

- Ticaret ve Ekonomik, Sınai ve Teknik İşbirliği Anlaşması (1994)
- Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması (1994)
- Çifte Vergilendirmenin Önlenmesi Anlaşması (1994)
- Turizm İşbirliği Anlaşması (1997)
- Serbest Ticaret Anlaşması (1998) (Sona ermiştir) Bu anlaşma uyarınca sanayi ürünlerinin ticaretinde iki taraf da gümrük vergisi almamaktadır. Tarım ürünleri içinse tercihli vergi oranları uygulanmaktadır. 1 Ocak 2007 tarihinde Bulgaristan'ın AB'ye tam üye olması ile birlikte bu anlaşma hükümlerinin yerini Türkiye ile AB arasındaki Gümrük Birliği hükümleri almıştır.
- Enerji ve Altyapı Alanlarında İşbirliği Anlaşması ve Protokolü (1998)
- Uzun Vadeli Sözleşme (1999)
- İkili Hava Ulaştırma Anlaşması (2004)
- Deniz Ticareti Taşımacılık Anlaşması (2004)
- Bulgaristan, 1 Ocak 2007 tarihinden itibaren Türkiye ile AB arasında bir gümrük birliği oluşturan 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı (OKK) ile Tarım ürünlerine ilişkin Rejim hakkındaki 1/98 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı'nın ve Türkiye-AB Kömür-Çelik Serbest Ticaret Anlaşması'nın ve diğer tüm Türkiye-AB hukuki düzenlemelerinin bir parçası haline gelmiştir.
- Bilimsel ve Teknolojik İşbirliği Anlaşması (2004)
- Teknik Düzenlemeler, Standardizasyon, Uygunluk Değerlendirmesi ve Metroloji Alanlarında Danışma ve İşbirliği Mekanizması Tesis Edilmesine Dair Mutabakat Zaptı (2009)

6.BULGARİSTAN YATIRIM VE TİCARET İLİŞKİLERİNDE BİLİNMESİ GEREKENLER

6.1 Vergilendirme

- KDV oranı (otelcilikte uygulanan % 9 KDV oranı hariç) tüm ürünler için % 20'dir;
- Kurumlar vergisi oranı % 10'dur. İşsizlik oranının ülke ortalamasının % 25 üzerinde olan bölgelerde vergi mükellefleri belirli koşullar altında kurumlar vergisinden muaftır;
- Gelir vergisi oranı % 10'dur;
- Temettü vergisi oranı % 5'tir.

Bulgaristan'da şirket Adalet Bakanlığı'na bağlı Kayıtlar Ajansı çerçevesinde tutulan Ticaret Siciline kayıt ile gerçekleşmektedir. Kayıt prosedürünün zamanı şirket türüne göre farklılık arz etmekte ve 5 iş günü ile 2 hafta arasında değişmektedir. Türkiye'den farklı olarak ticaret ve sanayi odalarına kayıt gönüllülük esasına dayalıdır. Firmaya Ticaret Siciline kayıt esnasında Özel Tanımlama Kodu (Bulgarca kısaltması ЕИК (ЕІК)) denilen bir numara verilmektedir.

Bulgaristan'da yabancı ortaklarla kurulan şirketler, Bulgar ortağı olsun ya da olmasın, Bulgar şirketi olarak isimlendirilmekte ve Bulgaristan Ticaret Kanunu gereklerine göre faaliyet göstermektedir. Limited Şirket, Anonim Şirket, Kolektif Şirket ve Komandit Şirket türleri Bulgaristan Ticaret Kanunu'nun öngördüğü şirket türleridir. Yabancı yatırımcılar tarafından en çok tercih edilen ticari oluşumlar limited şirket (EOOD veya OOD), anonim şirket (EAD veya AD), şubeler ve ticari temsilciliklerdir. Limited şirket (OOD) türünü genellikle daha küçük çaplı iş yapan firmalar tercih etmektedir. Yönetimi anonim şirketlere göre daha kolaydır.

Limited şirket (Bulgaristan'da OOD olarak kısaltılmaktadır) sermayesinin asgari 2 leva (1 €), anonim şirket (Bulgaristan'da AD olarak kısaltılmaktadır) sermayesinin ise asgari 50 000 leva (yaklaşık 25 000 €) olması gerekmektedir.

Bulgaristan Ticaret Kanunu'na göre tek bir ortak kendi başına bir limited veya anonim şirket kurma hakkına sahiptir. Bu durumda şirketin türü tek kişilik limited şirket olan EOOD'dir, anonim şirket için ise EAD'dir. Türkiye'de yerleşik bir gerçek veya tüzel kişinin Bulgaristan'da tek başına bir limited veya anonim şirket kurması konusunda bir sınırlama bulunmamaktadır.

6.2 Limited Şirket (ODD) Kuruluşu İçin Başvuruda Gerekli Olan Belgeler

- Şirket bilgilerini içeren bir beyanname (Yönetici veya yöneticiler tarafından ibraz edilir)
- Şirket kuruluş sözleşmesi;
- Şirkete ortak olan tüzel kişinin varlığını ve ulusal kanunlara göre söz konusu tüzel kişiyi temsil etme yetkisini haiz kişileri beyan eden belge (ortak tüzel kişi yabancı ise veya ortak tüzel kişi ticaret siciline kayıtlı değil ise);
- Tüzel kişinin ilgili organının limited şirkette yer alma kararı;
- Şirket Genel Kurulunun (ya da, EOOD ise, şirketin tek sahibinin) yönetici tayin etme kararı;
- Yönetici veya yöneticilerin noter tasdikli görev kabulü ve imza sirküleri
- Ticaret Kanununun 141. maddesi, 8. fıkrasında belirtilen durumların mevcut olmadığına dair beyanname;
- Mevzuatın gerektirdiği durumlarda devlet mercilerinden alınması gerekli lisans ve izinler;
- Yatırılan sermayeyi gösteren belge (en az 2 leva);
- Sermayenin aynı olarak yatırılacağı durumlarda mevzuatın gerektirdiği diğer belgeler;
- Mevzuatın öngördüğü durumlarda gerekli olan başka belgeler

LTD şirket kuruluşu için başvuruda 160 leva (elektronik başvurularda 110 leva) ticaret siciline kayıt ve 50 leva (elektronik başvurularda 35 leva) şirket adı alma ücreti ödenmektedir.

6.3 Anonim Şirket (AD) Kuruluşu İçin Başvuruda Gerekli Olan Belgeler

- Şirket bilgilerini içeren bir beyanname (Yönetim Kurulu üyeleri tarafından ibraz edilir);
- Tüzük, kuruluş sözleşmesi (tek kişilik AD kuruluşunda);
- Ticaret Kanununun 163. maddesi 4. fıkrası gereğince, düzenlenen kuruluş toplantısı tutanağı;
- Anonim şirkette yer alan tüzel kişinin kuruluşunu ve bu kişinin ilgili organının AD kuruluşunda yer alma kararı çerçevesinde yetkili olduğunu beyan eden belge (kurucu tüzel kişi yabancı ise veya kurucu tüzel kişi ticaret siciline kayıtlı değil ise);
- Hissedar tüzel kişinin yetkili organının anonim şirkette yer alma kararı
- Şirket Denetim Kurulunca Yönetim Kurulu üyelerinin seçimine ilişkin toplantı tutanağı (çift kademeli yönetimde);
- Tüzüğün herhangi bir Kurulda tüzel kişiliği haiz bir üyenin bulunmasına izin verdiği durumlarda bu tüzel kişinin Kuruldaki temsilcisini tayin eden yetkili organ kararı; kurucu tüzel kişinin yabancı olduğu veya kurucu tüzel kişinin ticaret sicilinde kaydı bulunmadığı durumlarda ise tüzel kişinin kuruluşunu ve bu kişinin ilgili organının bu kararı alma çerçevesinde yetkili olduğunu beyan eden belge;
- Müdürler Kurulunun ya da Yönetim Kurulunun şirket temsilcileri seçme toplantısı tutanağı;

- Tüzel kişiliği haiz kurucularla yetkili organlarının AD kuruluşunda yer alma kararı;
- Yönetim Kurulu ya da Müdürler Kurulu tarafından onaylanan ve kuruluş aşamasında hisse beyan eden kişilerin bir listesi
- Kurucuların Ticaret Kanununun 160. maddesi 2. fıkrası gereğince düzenledikleri beyannameler;
- Yönetim organları üyelerinin noter tasdikli görev kabulleri ve Ticaret Kanununun 234. maddesi 3. fıkrasına göre hazırlanmış beyannameleri;
- Şirketi temsil etmekle yükümlü kişilerin noter tasdikli görev kabulleri ve imza sirküleri;
- Mevzuatın gerektirdiği durumlarda devlet mercilerinden alınması gerekli olan lisans ve izinler;
- Kanunların gerektirdiği durumlarda yönetim organları üyelerinin uzmanlık veya yeterlilik belgeleri;
- Bankaya yatırılan sermayeyi gösteren belge;
- Sermayenin aynı olarak yatırılacağı durumlarda mevzuatın gerektirdiği diğer belgeler;
- Mevzuatın öngördüğü durumlarda gerekli olan başka belgeler.

Tek kişilik AD kuruluşu için başvuruda 360 leva (elektronik başvurularda 180 leva) ticaret siciline kayıt ve 40 leva (elektronik başvurularda 20 leva) şirket adı alma ücreti ödenmektedir (zorunlu değildir). Bankacılık veya sigortacılık alanında faaliyette bulunacak AD'nin kuruluşu için başvuruda 1300 leva (elektronik başvurularda 650 leva) ticaret siciline kayıt ücreti ödenmektedir.

6.4 Yabancı Bir Firma Şube Açılışı

Kendi ülkesinin kanunları çerçevesinde ticari faaliyette bulunmak üzere kayıt yaptırmış her yabancı kişinin Bulgaristan Ticaret Kanununa göre Bulgaristan'da yabancı kişi şubesi açma hakkı bulunmaktadır. Şube, Bulgar mevzuatına göre tüzel kişilik değildir. Ancak şubenin kendi merkezi ve yönetim adresi, yöneticileri, mal varlığı, pasif yasal statüsü vardır. Şubenin unvanı ana şirketin unvanından ve "şube" ekinden oluşmaktadır. Şube, ayrı bir şirket olarak ticari defterlerini tutmaktadır. Şube açma başvurusu Ticaret Sicilini tutmakla görevli Kayıtlar Ajansı'nın herhangi bir bölge temsilciliğine yapılabilmektedir.

- Şube açma beyannamesi;
- Yabancı şirketin mevcudiyetini (tüzel kişi ise), ulusal kanununa göre ticari faaliyette bulunma hakkını, sicil kaydına göre (var ise) yabancı şirketi temsil eden kişilerin adlarını ve temsil şeklini gösteren belge;
- Yabancı şirketin şube açma kararı;
- Yabancı şirket şubesinin faaliyet alanı izin rejimine tabii ise, gerekli lisans veya izin belgesi;
- Şube açma başvurusunun yapıldığı an itibariyle tüm değişiklik ve ekleri içeren yabancı şirket kuruluş akdi, sözleşmesi veya tüzüğü;

- Yabancı şirket yöneticisinin, şube yöneticisini yetkilendirdiği noter tasdikli vekâletname;
- Şube yöneticisinin noter tasdikli görev kabulü ve imza sirküleri;
- Kanunların gerektirdiği durumlarda yöneticinin/yöneticilerin uzmanlık veya yeterlilik belgeleri;
- Özel yasaların gerektirdiği diğer belgeler.

6.5 Temsilcilik Açılması

Bulgaristan Yatırımları Teşvik Kanunu gereğince ulusal mevzuatlarına göre ticari faaliyette bulunabilen yabancı kişiler Bulgaristan'da ticari temsilcilik açabilmektedir. Temsilciliklerin Bulgaristan Ticaret ve Sanayi Odası'na (www.bcci.bg) kaydolması zorunludur. Temsilcilik kuruluşu, Odanın ticari temsilcilik kaydına dair kararı ile gerçekleşir. Kayıtlı ticari temsilcilikler veri tabanı Bulgaristan Ticaret ve Sanayi Odası'nın web sayfasında yayınlanır. Bahse konu ticari temsilcilikler tüzel kişiliğe sahip değildir ve ticari faaliyette bulunamamaktadır. Ticari temsilcilik, genellikle Türkiye'deki ana şirket adına Bulgaristan'da destek faaliyetler icra eder (reklam, promosyon, müşteri bulma vs.). Ticari temsilcilik kendi adına gelir ve kazanç elde edemez. Temsilciliğin kurumlar vergisi ödeme sorumluluğu yoktur.

7.BULGARİSTAN'DAKİ YABANCI YATIRIMCILARA SAĞLANAN VİZE, OTURMA İZİNİ VE VATANDAŞLIK KOLAYLIKLARI

Vize

Bulgaristan'a girmek isteyen Türk vatandaşları (işadamları, turistler) vize uygulamasına tabidir. Bu nedenle vize almak isteyenlerden, Bulgaristan'da yerleşik şahıslardan Bulgaristan Polisi "Göç" Müdürlüğü tarafından tasdik edilmiş davet mektubu (aslı) getirmeleri istenmekte veya seyahat acentaları aracılığıyla vize alınabilmektedir.

Uzun süreli vize (D Tipi), yabancı uyruklunun Bulgaristan'a giriş yapıp sonrasında oturma izni için başvurmasında gerekli olan vize türüdür. Bu vizenin geçerliliği altı aydır ve sahibine 180 güne kadar ikamet izni sağlamaktadır. D tipi vize, geçerli olduğu müddetçe, sahibine Bulgaristan'a çok sayıda giriş yapma hakkını vermektedir. D tipi vize kendi başına Bulgaristan'da çalışma hakkı vermez (sadece oturma hakkı). Tüm vize başvuruları ilgili Bulgar diplomatik misyonuna veya konsoloslughuna yapılmalıdır.

Oturma İzinleri

B sınıfı, A sınıfı veya Öncelikli Yatırım Projesi sertifikası almış bir yatırımcı Bulgaristan'da daimi oturma izni alabilmektedir.

Yatırımcı şirket adına bu imkândan faydalanabilecekler;

1. Bulgar şirketinde en az % 50 pay veya hisse sahibi olan ortaklar;
2. Bulgaristan Ticaret Siciline kayıtlı olan şirket müdürleri veya temsilcileri;
3. Yatırımın Ar-Ge, üretim, pazarlama veya başka temel bir bölümünde görev almak ve/veya kontrol amaçlı istihdam edilen çalışanlar (iş sözleşmesi aracılığı ile).

Yatırımcı şirket adına bu imkândan kaç kişi faydalanabilecekler;

1. Yatırımın tamamlanmasına kadar – 3 kişi;
2. Yatırımın tamamlanmasından sonra – 8 kişi.

Vatandaşlık

Yukarıda belirtilen şekilde daimi oturma izni alan yabancılar, oturma iznini aldıkları tarihten bir yıl sonra Bulgaristan vatandaşlığı alabilmektedir. Yabancı tarafından bu şekilde Bulgaristan vatandaşlığı alınabilmesi için yatırımın A sınıfı yatırım kıstaslarını karşılması gerekmektedir.

8. FUAR LİSTESİ

Bulgaristan'da düzenlenen tüm fuarların listesine Bulgaristan Ticaret ve Sanayi Odası'nın www.bcci.bg/fairs/calendar internet sitesi adresinden ulaşılabilir.

Fuarın Adı	Fuarın Düzenlendiği Şehir	Fuarın Düzenlendiği Sektör	Organizatörün Adı	Organizatör Web Sitesi
Medicus, Dento, Galenia	Filibe	Tıbbi teknoloji, sağlık, eczacılık	Plovdiv/Filibe – Uluslararası Fuarı	http://www.fair.bg
Bulgaria Building Week	Sofya	İnşaat	Inter Expo Center Ltd	http://www.iec.bg/bg
Stroiko Expo	Sofya	İnşaat	Stroiko Expo	http://stroiko2000.com
Technobel	Sofya	Mobilya	Inter Expo Center Ltd.	http://www.iec.bg/bg
SIHRE	Sofya	Otel ve lokanta ekipmanları	Inter Expo Center Ltd.	http://www.iec.bg/bg
International Technical Fair	Filibe	Yatırım malları ve teknoloji	Plovdiv/Filibe – Uluslararası Fuarı	http://www.fair.bg
Webit.Festival Europe	Sofya	Avıcılık, Balıkçılık ve Spor	Webit Foundation	http://webit.bg/2018/index.php
Interfood & Drink	Sofya	Yiyecek, içecek, ambalaj, makine ve teknolojisi	Inter Expo Center Ltd	http://www.iec.bg/bg
Copi's	Sofya	Reklam ve baskı	Inter Expo Center Ltd	http://www.iec.bg/bg
The World of Milk	Sofya	Süt Endüstrisi	Inter Expo Center Ltd	http://www.iec.bg/bg
Aquatech	Filibe	Su Yönetimi ve Teknolojileri	Plovdiv/Filibe – Uluslararası Fuarı	http://www.fair.bg
Autotech	Filibe	Uluslararası Ulaştırma ve Oto Servis Ekipmanları Fuarı	Plovdiv/Filibe – Uluslararası Fuarı	http://www.fair.bg
Machine Building	Filibe	Makine İnşaat Fuarı	Plovdiv/Filibe – Uluslararası Fuarı	http://www.fair.bg
Intermin Expo	Filibe	Madencilik Sanayi Fuarı	Plovdiv/Filibe – Uluslararası Fuarı	http://www.fair.bg
Stroytech	Filibe	Uluslararası İnşaat Malzemeleri, Makinaları ve Teknolojileri Fuarı	Plovdiv/Filibe – Uluslararası Fuarı	http://www.fair.bg
Chemical Industry	Filibe	Kimya Sanayi Fuarı	Plovdiv/Filibe – Uluslararası Fuarı	http://www.fair.bg
Eltech	Filibe	Elektronik ve Elektrik Mühendisliği Fuarı	Plovdiv/Filibe – Uluslararası Fuarı	http://www.fair.bg
Eneco	Filibe	Enerji Mühendisliği ve Ekoloji Fuarı	Plovdiv/Filibe – Uluslararası Fuarı	http://www.fair.bg
Infotech	Filibe	Bilgi Teknolojileri Fuarı	Plovdiv/Filibe – Uluslararası Fuarı	http://www.fair.bg
Smart Cities	Sofya	Akıllı Şehirler	Via Expo	https://viaexpo.com/en/
Bebemania	Sofya	Bebek ve Çocuk Ürünleri ve Hizmetleri Fuarı	Bulgaristan Çocuk Ürünleri Tüccarları Derneği	http://atsdb.org/

Tablo 12. Bulgaristan'da düzenlenen önemli fuarlar

9. ÖNEMLİ KURUM VEYA KURULUŞLARIN İRTİBAT BİLGİLERİ

T.C. Sofya Büyükelçiliği : Tel: +359 2 935 55 00 (Santral)

T.C. Filibe Başkonsolosluğu : Tel: +359 (32) 275160 – 163

T.C. Burgaz Başkonsolosluğu : Tel: +359 56 879 940

Türk İşadamları v.b. Derneklerinin İsim, Adres, Telefonları

Bulgar-Türk Ticaret ve Sanayi Odası (BULTİŞAD)

Başkan: Fikret İnce
Adres : 67A, Simeon Veliki Blv., Shumen
Tel : +359 54 830 485, +359 54 830 547
Cep : +359 876 631 071
E-mail: office@bgtrchamber.com
Web : http://bgtrchamber.com/

Bulgar - Türk İşadamları Derneği (BULTİŞ)

Başkan: Donka Koleva
Adres : Vladaya Sok., No: 3, 4000 Plovdiv
Tel/Fax : +359 888 80 75 42
E-mail: contact@bultish.org

Diğer Kuruluşların İrtibat Bilgileri

KOBİ Geliştirme Ajansı (Bulgarian Small and Medium Enterprises Promotion Agency)

Ekonomi Bakanlığı'na bağlı ve küçük, orta büyüklükteki işletmeleri destekleyen ve ticareti geliştirme ajansı olarak faaliyette bulunan bir kuruluştur.

2-4, Lege Str. / Sofia 1000

Tel: +(359) 2 940 79 40

E-mail: office@sme.government.bg

Web: www.sme.government.bg

Bulgaristan Yatırımlar Ajansı (Invest Bulgaria Agency)

Ekonomi Bakanlığı'na bağlı, büyük yabancı yatırımların teşviki ve devletle ilişkilerine destek veren bir ajanstır.

31, Aksakov Street Sofia 1000

Tel: +(359) 2 985 55 00 Faks: +(359) 2 980 13 20

E-mail: iba@investbg.government.bg

Web: <http://investbg.government.bg>

Gümrük Ajansı (Customs Agency)

47, Rakovski Street 1202 Sofia

Tel: +(359) 2 9859 45 28 Faks: +(359) 2 9859 40 66

E-mail: pr@customs.bg

Web: www.customs.bg

Bulgaristan Ticaret ve Sanayi Odası (Bulgarian Chamber of Commerce and Industry-BCCI)

Bulgaristan'daki bölgesel ticaret ve sanayi odalarını ve sektörel odaları şemsiyesi altında toplayan ticaret odaları birliğidir. Bütçeden pay almaktadır. Başkanı, Türkiye'deki DEİK ile birlikte Türk – Bulgar İş Konseyi'nin eş başkanlığını yürütmektedir.

9, Iskar Str. 1000 Sofia

Tel: +(359) 2 811 74 00 Faks: +(359) 2 987 32 09

E-mail: bcci@bcci.bg

Web: www.bcci.bg

Bulgaristan Ticaret ve Sanayi Odası'nın Arbitraj Mahkemesi'ne bağlı, firmalar arasında meydana gelen anlaşmazlıkların çözümünde mahkemeye gidilmeden arabuluculuk yapan Aracılık Merkezi (Mediation Centre) faaliyette bulunmaktadır.

Bulgaristan İşverenler ve Sanayiciler Konfederasyonu (Confederation of Employers and Industrialists in Bulgaria)

8, Han Asparuh Str., Sofia 1463

Tel: +(359) 2 981 9169 Faks: +(359) 2 988 6776

E-mail: office@ceibg.bg

Web: www.krib.bg

Bulgaristan Sanayi Odası (Bulgarian Industrial Association – BIA)

Bulgaristan'daki bölgesel ve sektörel sanayi odalarını şemsiyesi altında toplayan sanayi odaları birliğidir. Bütçeden pay almamaktadır. Bünyesinde arbitraj mahkemeleri de bulunmaktadır.

16-20, Alabin Street, 1000 Sofia

Tel: +(359) 2 932 09 11 Faks: +(359) 2 987 26 04

E-mail: office@bia-bg.com

Web: www.bia-bg.com

Bulgaristan Sanayi Sermayesi Derneği

15, Trakia Street, 1527 Sofia
Tel: +(359) 2 963 37 52
E-mail: bica@bica-bg.org
Web: <http://bica-bg.org/>

Bulgaristan Ekonomi Forumu – BEF

Etkili bir sivil toplum örgütüdür. Ekonomi, ticaret ve enerji alanlarında konferans ve sempozyumlar düzenlemektedir.

86, Vitosha Blvd., Floor 4
1463 Sofia
Tel: +(359) 2 951 52 59
Faks: +(359) 2 953 29 24
E-mail: info@biforum.org
Web: www.biforum.org

Standardizasyon Kurumu (Bulgarian Institute for Standardization)

Lachezar Stanchev Str. No: 13, Izgrev 1797 Sofia
Tel: +(359) 2 817 45 23
Faks: +(359) 2 817 45 35
E-mail: info@bds-bg.org
Web: www.bds-bg.org

Mevzuat için web siteleri

- Gümrük Mevzuatı: <http://www.customs.bg/en/page/48>
- TARIC Sistemi (Gümrük oranları, kotaları):
http://ec.europa.eu/taxation_customs/dds2/taric/taric_consultation.jsp?Lang=en&Screen=0&redirectionDate=20110323
- Vergi Mevzuatı: <http://www.minfin.bg/en/page/174>
- Ticaret Kanunu (Bulgarca): <http://lex.bg/laws/ldoc/-14917630>
- Yatırım Teşvik Mevzuatı: <http://www.mi.government.bg/en/library/investment-promotion-act-title-amended-sgno-37-2004-112-c25-m258-1.html>
- Çalışma Mevzuatı (Bulgarca): <http://www.mlsp.government.bg/bg/law/index.htm>
- İstihdam Mevzuatı (Bulgarca): <http://www.az.government.bg/pages/zaetost-nachuzhdenci-normativna-uredba/>
- Enerji Mevzuatı: <http://www.mi.government.bg/en/library/energy-act-256-c25-m258-1.html>

- Yenilenebilir Enerji Mevzuatı: <http://www.mi.government.bg/en/library/energy-from-renewable-sources-act-167-c25-m258-1.html>
- Silah ve Çifte Kullanımı Olan Ürün ve Teknolojileri Ticaretinin Kontrolüne İlişkin Mevzuat: <http://www.exportcontrol.bg/Modulen.php?id=1325>
- Patent ve Marka Mevzuatı:
http://www1.bpo.bg/index.php?option=com_content&task=view&id=75&Itemid=122
- Çevrenin ve Suların Korunmasına İlişkin Mevzuat:
<http://www.moew.government.bg/?show=75>
- Standardizasyon Mevzuatı ve Standartlar:
<http://www.bds-bg.org/en/standard/directive.php>
- Uluslararası Arbitraj Mevzuatı: <http://www.bcci.bg/arbitration/index.html>
- Kamu İhaleleri Mevzuatı:
http://rop3app1.aop.bg:7778/portal/page?_pageid=173,1106253&_dad=portal&_schema=PORTAL
- Rekabetin Korunmasına İlişkin Mevzuat: <http://www.cpc.bg/General/Legislation.aspx>

KAYNAKLAR

- 1) Bulgaristan'ın Genel Ekonomik Durumu ve Türkiye ile Ekonomik – Ticari İlişkileri (2016-2017), T.C. Sofya Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği
- 2) www.worldbank.org, Doing Business
- 3) Bulgaristan Merkez Bankası (www.bnb.bg)
- 4) Bulgaristan Ticaret ve Yatırım Rehberi, T.C. Sofya Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, T.C. Filibe Başkonsolosluğu Ticaret Ataşeliği
- 5) Trademap Database, (www.trademap.org) Kasım 2018
- 6) Bulgaria Country Profile, CIA – The World Factbook, 19 Kasım 2018
- 7) Bulgaristan Ülke Raporu, Dünya Gazetesi, Haziran 2018
- 8) Türkiye Bulgaristan Ekonomik İlişkileri ve Gelecek Tahminleri, Oğuz Kaymakçı, Ahmet Aktuna, IBANESS Konferans Serisi, 12-13 Mart 2016, sayfa 409 – 419.

